

УДК 373.31

*Світлана Якименко, доктор наук у галузі освіти, професор, завідувач кафедри початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ДНЗ ТА ЗОШ І СТУПЕНЯ

У статті розглянуто питання реалізації принципу дитиноцентризму на основі авторської особистісно орієнтованої інтегрованої технології в ДНЗ та ЗОШ І ступеня. Аргументується необхідність реалізації принципу дитиноцентризму на засадах особистісно орієнтованої інтегрованої технології в ДНЗ та ЗОШ І ступеня, що дає змогу підвищити якість виховання і навчання дошкільників та молодших школярів, формувати у них необхідні ключові та предметні компетентності, навички практичного застосування набутих знань, розвиває творчі здібності, що є необхідною умовою подальшої максимальної реалізації особистості в сучасному житті.

Ключові слова: дитиноцентризм, особистість, особистісно орієнтована інтегрована технологія, навчально-виховний процес, дитячий навчальний заклад, початкова школа, дошкільники, молодші школярі.

Рис. 1. Літ. 5.

*Светлана Якименко, доктор наук в области образования, профессор,
заведующая кафедрой начального образования
Николаевского национального университета имени В.А. Сухомлинского*

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА РЕБЕНКОЦЕНТРИЗМА НА ОСНОВЕ ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ИНТЕГРИРОВАННОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ДОУ И СОШ I СТЕПЕНИ

В статье рассмотрены вопросы реализации принципа ребенкоцентризма на основе авторской личностно ориентированной интегрированной технологии в ДОУ и СОШ I степени. Аргументируется необходимость реализации принципа ребенкоцентризма на основе личностно ориентированной интегрированной технологии в ДОУ и СОШ I степени, что позволяет повысить качество воспитания и обучения дошкольников и младших школьников, формировать у них необходимые ключевые и предметные компетентности, навыки практического применения приобретенных знаний, развивает творческие способности, что является необходимым условием дальнейшей максимальной реализации личности в современной жизни.

Ключевые слова: ребенкоцентризм, личность, личностно ориентированная интегрированная технология, учебно-воспитательный процесс, детский сад, начальная школа, дошкольники, младшие школьники.

*Svitlana Yakymenko, Doctor of Sciences (Education), Professor, Head of the Elementary Education Department
Mykolayiv Vasyl Sukhomlynskiy National University*

THE REALIZATION OF THE PRINCIPLE OF CHILDHOOD-CENTEREDNESS APPROACH ON THE BASIS OF THE PERSONALITY ORIENTED INTEGRATED TECHNOLOGY IN THE PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AND PRIMARY SCHOOLS

The article describes the issue of implementation of the principle of childhood-centeredness approach on the basis of the author's personality oriented integrated technology in the preschool educational institution and primary school. The author focuses on the introduction of oriented integrated technology into the educational process in the preschool educational institution and primary school, which enables to improve the quality of upbringing and training of preschoolers and junior students, to form the necessary key and subject competence, the skills of practical application of the acquired knowledge, to develop creative abilities that considered being the necessary condition of further maximal realization of personality in the modern life. The article analyzes the views concerning the studying of child-centered approach arising from certain social and cultural contexts, forming the conceptual directions of scientific research. The modern tendencies of development of maintenance of preschool and school education on the basis of the childhood-centeredness approach are determined. The article deals with the components and ways of implementation of the childhood-centeredness approach on the basis of author's personality oriented integrated technology in the preschool educational institution and primary school. The article presents the implementation of such system with the definition of the components of education (a purpose, a content, the final products of learning, the technological support of the process) into the pedagogical science and practice. The author defines the new directions concerning the understanding, ensuring and monitoring of strategic directions of modern education, which are defined as personally oriented, competent approach.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ДНЗ ТА ЗОШ І СТУПЕНЯ

Keywords: the childhood-centeredness approach, a personality, the personality oriented integrated technology, an educational process, a preschool educational institution, a primary school, the preschoolers, the junior students.

Постановка проблеми. Реформаційні процеси, що відбуваються в сучасному освітньому просторі, зумовлюють нагальність розв'язання комплексних соціально-педагогічних завдань, одним з яких є забезпечення наступності між суміжними ланками освіти. Правовим підґрунтям розвитку і функціонування дошкільної та початкової освіти в Україні є документи, прийняті міжнародними організаціями. Для технології неперервної освіти особливо важливі такі положення цих документів: конституційне право кожної дитини як члена суспільства на охорону життя і здоров'я, одержання освіти, гуманістичної за своїм характером; бережливе ставлення до індивідуальності кожної дитини; адекватності системи освіти до рівня особливостей розвитку і підготовки дітей до школи.

Відповідно до чинного законодавства та нормативно-правових документів саме наступність і дитиноцентризм є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Реалізація принципу безперервності освіти має починатися із забезпечення наступності між першими її сходинками – дошкільною і початковою ланками. Забезпечення наступності та взаємодії між дошкільною та початковою освітою утворює простір для реалізації в педагогічному процесі дошкільного навчального закладу і початкової школи єдиної, динамічної та перспективної системи, спрямованої на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Саме тому сучасні тенденції розвитку дошкільної і початкової ланок освіти мають багато спільного, зокрема передбачають орієнтацію на особливості дитини, створення сприятливих умов для формування в неї належної спрямованості, самоосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, нахилів, потреб характеру, пізнавальних, психічних процесів тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз психологічної, педагогічної й методичної літератури з даної проблеми свідчить про те, що інтеграція змісту навчальних предметів розглядається вченими в різних аспектах. Сутність інтеграції, її форми й види досліджуються

С.В. Васильєвою, В.І. Загв'язинським, В.Р. Ільченко, А.Я. Савченко. Визначенню шляхів та умов інтеграції присвячені праці С.Д. Ахапкіна, Г.І. Багуриної, Ю.І. Діка, І.Я. Лернера, А.А. Пінського, В.Г. Разумовського, Л.В. Тарасова, В.В. Усанова. Інтегративні зв'язки й тенденції, реалізовані в програмах із різних предметів у середній загальноосвітній школі, вивчалися Г.Ф. Федорець й іншими дослідниками. С.І. Архангельський запропонував розглядати інтеграцію на основі взаємозв'язку змісту, методів та типів уроків. Ряд досліджень із проблеми інтеграції змісту предметів у початковій школі здійснено у 80 – 90-і роки ХХ століття.

У той же час вивчення педагогічної теорії й практики показало, що проблема *дитиноцентризму в дошкільній та початковій освіти це недостатньо досліджена і незабезпечена перехідною технологією.*

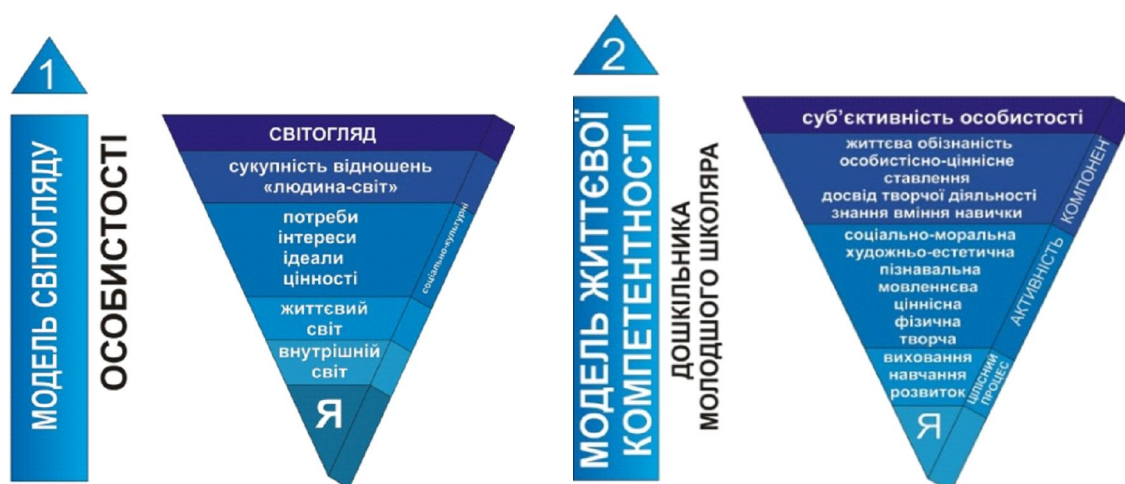
Мета статті. Реалізація принципу дитиноцентризму на засадах особистісно орієнтованої інтегрованої технології в ДНЗ та ЗОШ І ступеня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішність засвоєння дітьми знань про людину та навколишній світ обумовлюється єдиною системою, що передбачає теоретичну та експериментальну розробку інтегрованого підходу до освітньо-виховного процесу, виявлення його смислових, змістовних і операційних зв'язків.

Засвоєння дошкільниками і молодшими школярами знань про людину та навколишній світ на інтегрованій основі відбувалося через інтегровану особистісно орієнтовану технологію. “Від дитини – до навколишнього світу, від навколишнього світу – до дитини” – така головна мета інтегрованої технології, а також допомога дітям у виробленні цілісного бачення навколишнього світу та самих себе, самовизначенні відносно природи та суспільства, виборі певної життєвої позиції. Виробляючи цілісне бачення світу, дитина поступово розуміє, якою вона хоче і повинна бути, що для неї є головним у світі та найбільш важливим у житті. Дана технологія розглядається нами як цілісна система, загальною спрямованістю котрої є різнобічний розвиток особистості дитини, формування основ цілісного сприйняття картини світу, правильного орієнтування в об'єктивній дійсності та успішної діяльності в ній [1].

Інтегрована технологія являє собою комплекс взаємопов'язаних моделей. Зміст кожної моделі органічно інтегрується у зміст інших моделей, збагачуючи і доповнюючи їх. Перехід від однієї

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА ЗАСАДАХ
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ДНЗ ТА ЗОШ І СТУПЕНЯ**

Рис. 1. Модель життєвої компетентності дошкільника (молодшого школяра)

моделі до іншої визначається розвитком і розгортанням змісту попередніх у системі пізнання дитиною картини світу. Таким чином, змістом і структурою загальної моделі інтегрованої технології змісту освітньо-виховного процесу в дошкільних установах (загальноосвітніх школах I – III ступенів) закладаються закономірні переходи від часткових системних структур (особистості самої дитини та її безпосереднього оточення) до систем, які все більш повно відображають взаємодію дитини з навколишнім світом, що визначає її розвиток.

Послідовне засвоєння дошкільниками і молодшими школярами цілісної системи знань про людину та навколишній світ передбачає поглиблення уявлень про реальну дійсність шляхом конкретизації вже засвоєних знань і подальшим їх узагальненням нового змісту й рівня, що повністю відповідає пізнавальним можливостям дітей дошкільного віку. Світоглядну модель ми розглядаємо як систему формування у дошкільника інтегрованої форми духовного освоєння дійсності, яка не зводиться лише до суми інформаційних одиниць про людину і навколишній світ, а припускає закладення основи ставлення до навколишнього світу, до самого себе, створення психологічних передумов гуманного будівництва мотивованої діяльності з опорою на біологічні та соціокультурні джерела розвитку мотиваційних основ образу світу.

Я-особистість дитини (дитиноцентризм) – складається з уявлень внутрішнього і зовнішнього світу, тобто взаємозв'язку суб'єкта й об'єкта (відповідно – дитини й зовнішнього світу). Пізнання дитиною самої себе як суб'єкта пізнавальної діяльності і як особистості здійснюється в процесі її індивідуальної діяльності,

практичної взаємодії та спілкування з іншими людьми. Глибина відображення дитиною своїх особистих якостей перебуває в тісному зв'язку зі змістом і рівнем розвитку цілісної інтегрованої діяльності.

Уявлення про себе в дитини, що формуються в процесі засвоєння інтегрованих знань про людину та навколишній світ, характеризуються точністю, повнотою й різноманітністю відображених у них можливостей дітей. Слід відмітити при цьому, що якщо стосовно знань і умінь дошкільників добре розвинуті і когнітивний, і афективний компоненти, то стосовно особистих якостей внутрішня організація когнітивного аспекту трохи відстає [2].

В умовах інтегративного освітньо-виховного процесу відбувається активне самовиділення дитиною самої себе з середини, що дозволяє їй відчувати себе суб'єктом своїх фізичних і психічних станів, дій і процесів, переживати свою власну цілісність. Становлення образу самого себе в цих умовах обумовлюється широким охопленням у процесі пізнання картини світу соціально-культурних явищ, взаємодією з іншими людьми під час продуктивної діяльності. Ділові партнери сприяють виникненню й розвитку в дітей потреби у визнанні, у діловому співробітництві, у взаєморозумінні та співпереживанні.

В умовах інтегрованої освітньо-виховного процесу з метою оптимізації пізнання дітьми самих себе необхідно забезпечити їм насичені й змістовні контакти з іншими людьми, а також їх емоційно-ціннісну забарвленість.

Я-внутрішній світ – це внутрішня природа дитини, її психологічна структура. Процес пізнання світу людиною йде крізь призму власного

індивідуально-практичного досвіду, через обмеження, які обумовлені її біологічним походженням. К. Юнг відзначає, що “людина ніколи не сприймає або охоплює розумом щонебудь повністю. Нейронна передача, основою якої ми називаємо здатність до сприйняття, є біоелектричним феноменом”.

Життєвий світ базується на психічних процесах: сприйнятті, мові, увазі, пам’яті, уяві. В інтегрованій технології ми виходили з того, що мислення дитини дошкільного віку характеризується низьким рівнем уявлень про інваріантність навколишньої дійсності. В основі її мислення лежить глобальне уявлення про об’єкт. Ставлення дитини до навколишньої дійсності носить егоцентричний характер.

У процесі засвоєння інтегрованих знань дитина систематично переходить від реактивного до усвідомленого сприйняття й розуміння навколишнього світу. Вона вчиться розрізняти різні сторони дійсності, виділяти параметри об’єкта, порівнювати та зіставляти їх. Це надає можливість якісного та кількісного оцінювання дійсності. Дитина приходить до усвідомлення того, що її точка зору на речі не є абсолютною і єдиною. Таким чином ми підводимо її до засвоєння суспільно вироблених засобів пізнання.

Інтеграція видів діяльності дитини і форм її спілкування з оточуючими людьми створює сприятливі можливості для відображення в їхньому образі самої себе, таких своїх якостей, як: а) уміння (на етапі ситуативно-ділового спілкування), б) знання (на етапі позаситуативно-пізнавального спілкування) та особисті властивості (на етапі позаситуативно-особистого спілкування).

Інтегрований освітньо-виховний процес. Формування основ світогляду потребує органічних зв’язків між складових частин освітнього процесу. У своїй роботі ми виходили з цілісності розвиваючого середовища для дошкільника та інтеграції її підсистем: технологічної (матеріально-технічне забезпечення освітньо-виховного процесу, види діяльності дітей, професійний рівень педагогічних кадрів), соціально-психологічної (діти, педагоги, батьки), духовно-особисті (інтелектуально-етичний потенціал дитини, її інтереси, емоційна забарвленість діяльності та ін.) [3].

При означенні змісту освітньо-виховного процесу ми використовуємо особисто-діяльнісний підхід, який полягає в тому, що цей зміст означається певними сторонами особистості дитини та інтегрованою діяльністю, що формує первісні форми світогляду дитини та її особисті

якості й відношення. При цьому передбачається, що і навчання, і виховання в процесі цього навчання формують не всю особистість дитини взагалі, а найбільш суттєві її сторони за допомогою набору діяльностей. Таким чином здійснюється не тільки становлення самопорозуміння дитини, а її загальний розвиток. Сфери життєдіяльності становлять цілісну систему, котра допомагає дитині засвоювати реальну дійсність в її цілісності при всій різноманітності форм. Дана система включає в себе такі сфери життєдіяльності: “Людина і природа”, “Людина і суспільство”, “Людина і культура”, “Людина і наука”, “Людина і всесвіт”. Таким чином, як і Базовий компонент дошкільної освіти, стандарт початкової освіти, інтегрована технологія орієнтують педагогів на уніфікацію досвіду дошкільників, молодших школярів в основних сферах їх діяльності, реалізацію системного, цілісного, комплексного підходу до дитини, на забезпечення гармонії між фізичним, емоціональним, вольовим, моральним, соціальним та інтелектуальним розвитком дітей. Зміст інтегрованої моделі спрямовано на особисте зростання дітей, знаходження ними суб’єктності в різних сферах життєдіяльності.

Світогляд – це форма свідомості, в якій інтегруються принципи осмислювання й синтезу знань про світ і людину в цілому. Світогляд – це не тільки широка картина світу, це переконання та ідеали людини, обрані нею як особисті, що утворюють світоглядну позицію суб’єкта.

Умовою формування основ світогляду в дошкільному віці ми вважаємо включення до освітнього процесу таких компонентів, котрі дійсно сприяли б різнобічному розвитку потенціалів дитини: пізнавального, ціннісно-орієнтаційного, мотиваційного, діяльнісного.

Таким чином, дана інтегрована технологія передбачає розвиток у дошкільника (молодшого школяра) основ світогляду, цілісного ставлення до навколишньої дійсності та до образу самого себе, формування базису особистої культури.

Об’єктивною і закономірною для даної моделі є обумовленість її розвиваючими функціями інтегрованих знань про людину та навколишній світ. Базуючись на дослідженнях, що проведені у вітчизняній і світовій психології, а також на концептуальних основах Базового компонента дошкільної освіти, стандарту початкової освіти ми в своїй роботі зосередили увагу на інтеграції наступних складових моделі життєдіяльності.

Розвиток дитини в ході засвоєння нею інтегрованих знань про людину та навколишній світ – це особливий процес, що характеризується, перш за все, активним виникненням нових

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ДНЗ ТА ЗОШ І СТУПЕНЯ

структур, нових елементів у самому розвитку та установленням нових зв'язків між сторонами об'єкта. Цей процес детермінується інтеграцією практичної і теоретичної діяльності дитини. Проведені нами дослідження підтвердили важливість даного підходу до процесу формування особливої свідомості дитини. На кінець дошкільного й на початку молодшого шкільного віку у дітей виробляються первісні етичні категорії, формуються поняття добра і зла, бачення прекрасного навколо себе. Особливо виразно починає простежуватись супідрядність мотивів, обдумані дії переважають над імпульсивними. Формуються такі якості особистості, як наполегливість і вміння перемагати труднощі, почуття обов'язку відносно інших людей. Поведінка все більш виступає у формі правила або норми, тобто опосередковується певними уявленнями, з'являється прагнення керувати своїми діями. Цей ступінь розвитку співпадає з виникненням розуміння свого обмеженого місця в системі суспільних відносин, а також можливостей своїх дій. Відбувається перетворення зовнішнього плану дій у внутрішній.

Рушійною силою психічного розвитку дитини в даному випадку ми вважаємо інтегроване засвоєння картини світу, що становить більш широке, порівняно з традиційною дошкільною та початковою освітою, поле для виявлення і реалізації можливостей особистості дошкільника. Ці можливості поширюються в напрямку універсальності як ключового орієнтира людського розвитку. Інтегрований підхід до засвоєння картини світу спирається в основі своїй на дозріваючі психічні функції дошкільника.

У цих умовах з'явилась необхідність змінити й мету виховання. Зміни ці були здійснені нами з таких гуманістичних позицій: особистісно орієнтований підхід до дитини, обов'язкова варіативність змісту, форм і методів засвоєння дітьми знань про людину та навколишній світ із правом дитини самій орієнтуватися у виборі варіантів, що найбільш привабливі для неї; підбір таких проблем пізнання, які мають як особисту, так і суспільну спрямованість [4].

Інтегрований підхід ускладнює і зміст, і процес пізнавальної діяльності дошкільника (молодшого школяра). Тому необхідне введення в освітньо-виховний процес елементів активізації діяльності, що якісно змінює всі її компоненти. У процесі засвоєння інтегрованих знань активність дитини спрямовується або на пошук невідомих відношень, в яких знаходяться відомі інтегровані знання, або на формування нових понять на

інтегрованій основі. Постанова перед дітьми пізнавальних задач на цій основі значно активізує пізнання. Дитина вчиться встановлювати зв'язки між елементами, що відносяться до різних сфер суспільного пізнання. Це потребує активної розумової діяльності, напруження пам'яті, мислення, емоційно-вольових процесів, розвитку уяви та мови.

До суттєвих показників розвитку дитини ми відносимо оволодіння знаннями про людину та навколишній світ на основі цілісності та системності.

Мета – допомогти дитині сформувати світогляд, усвідомлено включитися в процес самовиховання, самореалізації на основі утворення власної "картини світу". Таким чином, ми виділяємо три функціональні складові інтегрованих знань дошкільників і молодших школярів про людину та навколишній світ: інформаційну, емоційну та спонукальну. Інтегрований підхід дозволяє суттєво активізувати як "інтелектуалізацію почуттів" дитини (Л.С. Виготський), так і емоційність інтелекту.

Однією з умов технології формування в дошкільників (молодших школярів) навичок самостійного отримання інформації з різних джерел (книги, засоби масової інформації та ін.) є аналіз, синтез і класифікація отриманої інформації: подавання знань (зокрема, ефективне мовлення); участь у спільній діяльності з дорослими та однолітками, оволодіння нормами і правилами поведінки, взаємовідносин, розуміння їх доцільності та необхідності, формування конструктивного ставлення до змін, конструктивне вирішення конфліктів; вироблення власної позиції, власної точки зору.

Отримані на кінець дошкільного віку знання, вміння й навички стають стрижневими в пізнанні навколишньої дійсності, зберігаючи свою значущість і для подальшого освоєння реального світу.

Важливим компонентом моделі розвитку дитини в психології є здібності як індивідуально-психологічні особливості, що виражаються в оволодінні певними видами діяльності та в успішному їх виконанні.

У структурі здібностей дошкільника і молодшого школяра ми виділяємо також творче ставлення до діяльності, яку він виконує, психологічну готовність навчатись і працювати, усвідомлення своїх здібностей, самокритичність.

У процесі інтегрованого засвоєння реальної дійсності потенції дитини перетворюються на реальні здібності, що складаються у взаємодіючу

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ДНЗ ТА ЗОШ І СТУПЕНЯ

систему якостей, завдяки якій досягається успіх діяльності. Взаємодія цих психічних якостей при виконанні інтегрованих видів діяльності сприяє виявленню та формуванню нових здібностей.

Система інтегрованих знань передбачає структурний взаємозв'язок між поняттями різних галузей знань, формування понятійного апарату. Передбачається засвоєння понять, що вироблені іншими людьми, а також самостійне вироблення нових понять. Понятійний апарат являє собою сукупність універсальних категорій, що відображують смисл змісту знань, які засвоює дитина. Оскільки поняття акумулюють величезний обсяг знань, в експериментальній програмі зображені лише базові поняття, що відображають і фіксують найбільш суттєві прикмети явищ об'єктивного світу.

Класи об'єктів, що виділені в понятійній структурі, або змістові лінії: тварини, рослини, машини та ін. – це опорні пункти в пізнавальному процесі, які виділені за ознаками, що обумовлюють їх якісну специфіку й характер їхніх зв'язків у посильній для розуміння дітей дошкільного віку ієрархічній системі об'єктів і явищ навколишньої дійсності.

Реалізуючи модель розвитку дитини дошкільного, молодшого шкільного віку, ми виходили з принципу нерозривності зв'язку та взаємної обумовленості змісту й форми мислення (Л.С. Виготський), забезпечуючи відповідність відображення дітьми явищ соціального та фізичного світу рівню їх розумового розвитку.

Таким чином, модель розвитку дитини відображає перебудову системної структури свідомості, що обумовлена зміною її смислової структури.

У комплексі теоретичних і практичних проблем формування основ світогляду дошкільника, молодшого школяра на базі інтеграції змісту освітньо-виховного процесу одне з важливих місць займає діяльність педагога в цьому процесі, котра має свої закономірності та специфічні особливості.

Висновки з даного дослідження. Принцип дитиноцентризму в умовах наступності на засадах особистісно орієнтованої інтегрованої технології в ДНЗ та ЗОШ І ступеня забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду (дошкільного) до нового (шкільного), поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім. Наступність сприяє утворенню освітнього простору для реалізації принципу дитиноцентризму

в педагогічному процесі дошкільного навчального закладу і початкової школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Принцип дитиноцентризму в умовах наступності у вихованні і навчанні сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Якименко С.І. Інтеграційна модель змісту освіти в дитячих закладах та початковій школі. // *Вересень*. – 1996. – №1. С. 42.
2. Якименко С.І. Ідеологія як інтегрована асиміляція реальності // *Вересень*. – 1998. – №1–2. С. 50–53.
3. Якименко С.І. Формування особистості молодшого школяра на основі інтегрованих знань про людину та зовнішні речі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – *Полтава*, 1997. – С. 137–138.
4. Якименко С.І. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на основі інтеграції знань. // *Вересень*. – 1997. – №1. – С. 44–45.
5. Якименко С.І. Інтегрований навчально-виховний комплекс у дитячому закладі. // *Сходинки*. – 1995. – №2. – С. 88–89.

REFERENCES

1. Yakymenko, S.I. (1996). *Intehratsiina model zmistu osvity v dytiachykh zakladakh ta pochatkovykh shkolakh* [Integration model of the content of education in children's establishments and in primary schools]. September, no.1, p. 42. [in Ukrainian].
2. Yakymenko, S.I. (1998). *Ideolohiia yak intehrovana asymiliatsiia realnosti* [Ideology as integrated assimilation of reality]. September, no.1-2, pp. 50–53. [in Ukrainian].
3. Yakymenko, S.I. (1997). *Formuvannia osobystosti molodshoho shkoliara na osnovi intehrovanykh znan pro liudynu ta zovnishni rechi* [Junior schoolchild personality formation on the basis of the integrated knowledge about man and outward things]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* – Proceedings of International Scientific and Practical Conference. (pp. 137–138). Poltava. [in Ukrainian].
4. Yakymenko, S.I. (1997). *Rozvytok piznavalnoho interesu molodshykh shkoliariv na osnovi intehratsii znan* [The development of the cognitive interest of junior schoolchildren on basis of the knowledge integration]. September, no.1, pp. 44–45. [in Ukrainian].
5. Yakymenko, S.I. (1995). *Intehrovanyi navchalno-vykhovnyi kompleks u dytiachomu zakladi* [Integrated educative-educational complex in children's establishment]. *Shodynky*, no.2, pp. 88–89. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.07.2017

